

GUIDO ARETINUS

ABBAS S. CRUCIS AVELLANÆ

NOTITIA HISTORICA

(Apud Fabricium *Bibliotheca mediæ infimæ Latinitatis*, tom. IV, pag. 127.)

Guido Aretinus, monachus ord. S. Benedicti ac deinde abbas S. Crucis Avellanæ in diœcesi Calliensi prope Aretium, a Benedicto VIII pontifice quian. 1024, oblit accersitus Romam (1), ipsi atque successori ejus Joanni XIX (2) probavit præclarum in musica studium suum : *In hoc, Sigeberto judice (3), prioribus præferendus, quod ignotos cantus etiam pueri et puellæ facilius discant vel doceantur per ejus regulam, quam per vocem magistri aut per usum alicujus instrumenti, dummodo sex litteris vel syllabis (4) modulatum appositis ad sex voces (5) quas solas regulariter musica recipit; hisque vocibus per flexuras digitorum lævæ manus distinctis, per integrum diapason se oculis et auribus ingerunt intentæ et remissæ elevationes vel depositiones earumdem vocum.* Hic ad Theobaldum sive Theobaldum potius, episcopum, ab anno 1014 ad 1037, Aretinum (6) scripsit *Micrologum sive libros duos de musica*, quorum prior prosa constat, alter carmine partim hexametro partim trochaico rhythmico (7). *Epistolam dedicatorem* ad Theobaldum edidit Baronius ad annum 1022, n. XXIII. Meminit et Domnizo lib. I De Vita Mathildis ducatricis cap. 5, apud Leibnitium tom. I scriptor. Brunsvic., pag. 641. Libri ipsi Guidonis, quanquam in pluribus bibliothecis msti, necdum lucem viderunt quod sciam. Semel citatur ejus *Micrologus* a M. Meibomio ad Gaudentium pag. 37. Vir clarissimus Bernardus Pez. tom. III

(1) Guido ipse in *Epistola* ad Michaellem monachum S. Mariæ Pomposiani cœnobii, edita a Baronio ad num. 1022, n. XXI, XXII ubi pro *abii igitur Romanum*, male excusum legitur : *Alii igitur Romanum*.

(2) Baronius in codice suo reperit hæc verba : *Joanne vicesimo, Romanam gubernante Ecclesiam, Micrologum suum edidit Guido anno trigesimo quarto ætatis.* Cæterum, ut notatum Pagio, Joannes qui Benedicto VIII successit, Joannem XIX se vocat ipse in rescriptis suis.

(3) In *Chronico* ad annum 1028, et in libro De scriptoribus eccles. c. 144.

(4) *Ut, re, mi, fa, sol, la*, ex noto hymno Pauli Diaconi in S. Joannem Baptistam :

UT queant laxis REsonare fibris

A *Anecdotor.*, parte III, pag. 618, in bibliotheca Burrensi exstare testatur breve Guidonis scriptum *De mensura monochordi*, quod incipit : *Cum primum a G ad finem, novem passibus monochordum partiris, primus passus terminabitur in A*, etc. Guido ipse in *Epistola ad Michaellem monachum*, quam laudatus Baronius ad annum 1022, n. XXI, vulgavit, memorat *Antiphonarium suum præfixis regulis recensitum*, quod velut quoddam prodigium revolvit Benedictus VIII. Cæterum, exceptis notis musicis, nihil Guidonem præter veterum auctoritatem immutavisse, vel musicam eorum instructiorem reddidisse disputat Marcus Meibomius ad Aristidem Quintilianum p. 240, et ad Euclidem pag. 51. Contra illorum etiam sententiam, qui eo argumento cantum Guidonianum instructiorem esse antiquo contendunt, quod, cum veterum systemata, Aristoxeni tredecim, aliorum post eum quindecim tantum continerent sonos, Guido senariam majorem addiderit, ita ut viginti nunc sonos habeamus. Isaacus Vossius, De viribus rhythmici, pag. 91, notat Guidonem in concinnanda sua scala scentum esse harparum et organorum sui temporis exemplum : illa enim viginti, inquit, ut plurimum instructa tibiis habuisse systemata, docet scriptor aliquot sæculis Guidone vetustior : *Porro numerositas nervorum vel fistularum, ut puta viginti unius aut plurium, non idcirco apponitur quod soni*

C Weitzius in *Heortologio* p. 265, seq. et Menagius in *Origimibus lingue Gallicæ*, voce *Bemol*, ubi assert et hoc distichon nescio ejus auctoris :

Corde Drum Et Filibus Genituce Alto Benedicam
UT RE MI FACIAT SOLVERE LABRA SIBI.

Exstat et hoc Abrahami Buchholzeri distichon in ejus chronologia ad A. C. 1044.

Cur adhibes tristi numeros cantumque labori?

UT RElevet Miserum FATum SOLitosque LABores.

(5) Vide recentiorum systemata musicum Guidonianum sive scalam magnam cum veterum systemate comparatam, in tabella apud M. Meibomium, notis ad Euclidis introductionem harmonicam pag. 51, et Sebastiani Brossardi *Lexicon musicum Gallicè* edi-

ultra quinaecim aut forte sexdecim protendantur, sed i, si iidem qui sunt inferius repetuntur, et hoc pro varietate modorum. Ac sane 28 $\phi\theta\epsilon\gamma\gamma\phi\upsilon\varsigma$ sive tonos musicis frequentatos jam describit Nicomachus, lib. II Manualis harmonici, pag. 59. Sicut autem Guido per syllabas *ut, re, mi,* etc., ita veteres Ægyptii per septem vocales exprimere totidem sonos consueverunt, ut ex Demetrii libro *Περί ἑρμηνείας* § 17, edit. Oxon. Isaacus Vossius docet, atque eundem in modum Gregorius Magnus primis ad hoc usus est septem litteris alphabeti, quibus decursis sive ascendens cantus sive descendens redit ad octavam et et iisdem obloquitur numeris *septem discrimina vocum.*

Hinc Guidoni Trithemius, cap. 318, tribuit librum *De corpore et sanguine Domini* adversus Berengarium, eundemque respiciens fortasse anonymus Mellicensis, cap. 80, Guidonem, *fide ac scientia incomparabilem*

A appellat. Gerb. Joan. Vossius etiam, pag. 95 *De scientiis mathematicis*, ait musicum Guidonem esse qui ex monacho cœnobii Hectonis sive S. Leufredi sive Lodifredi apud Ebroicensis Nortmannos, factus sit archiepiscopus Aversanus, atque Ecclesiæ Romanæ cardinalis. Sed illum Guidonem sive Guimundum, qui contra Berengarium scripsit, recte a Guidone Aretino distinguit, præter anonymum Mellicensem c. 102, idem Trithemius, cap. 122, et II, 80 *De illustr. Benedictinis*; neque tempus patitur cum Guidone Aretino eundem fuisse archiepiscopum Aversanum, superstitem adhuc an. 1090.

Similiter cavendus lapsus Possevini, qui *Micrologum* Guidonis musicum confundit cum *Micrologo* de ecclesiasticis observationibus seu de missa rite celebranda, ut a Pagio ad annum 1022, num. 9, et ab Oudino recte jam notatum.

NOTITIA LITTERARIA.

(D. Martinus GERBERTUS, *Scriptores ecclesiastici de musica*, II, præf.)

1. Dignus omnino est a quo novam epocham scriptorum de re musica auspicemus, Guido Aretinus, qui, sublata veterum notarum indigesta serie ac confusione, per lineas et claves, quas vocamus in scala musica, discendi exsequendique musicam disciplinam mirum in modum eandem facilitavit. Testatur id ipse in *Micrologi* sui prologo, tandem adfuisse sibi divinam gratiam, cum musicam pueris traderet, et Quidam, inquit, earum imitatione chordæ nostrarum notarum usu exercitati, ante unius mensis spatium invisos et inauditos cantus ita primo intuitu indubitanter cantabant, ut maximum spectaculum flarimis præberetur. Per chordam intelligit lineam illam, quam colore croceo vel rubro distinguere solebat eo loco quo nos nunc clavem C aut F initio lineæ ponimus inter cæteras a se etiam primum inventas lineas, de quibus ipse haud immerito dicebat: *Musica sine lineis est sicut puteus sine fune.* In ipsa etiam musica harmonica seu polyphonia aliquatenus duritiam diaphoniæ, ut vocabant, quam in Huebaldo notavimus, emollivit Guido, ut in ipso opere musico I. III, c. 1, n. 7, prodidimus.

Mirum adeo haud est quod Guido ad docendam musicam evocaretur. Congruit quoque ejus ætati quod ad an. 1023, quo Hermannus Bremensis archiepiscopus fuit renuntiatus, legitur apud Leibnizium *Scrip. rer. Brunsv.*, p. 743, in Chronico Slavorum, et iisdem fere verbis in Chronico Alberti Stadenensis ita narratur: *Hermannus ergo, parvi pen-*

Guido in epistola ad Michaellem monachum Pomposianum, p. 43, *prolixis finibus exultatum* se dicit; ac mox, persuasum se ut in eo monasterio maneret, a Guidone hujus cœnobii abbate, viro nempe illo sanctissimo, cujus corpus, ut post Hermannum Contractum, scriptorem cœvum, alii passim chronistæ perhibent, an. 1047, *ante non integrum annum defuncti, plurimis glorificatum miraculis Henricus III imp. de Parmensi, ubi sepultus fuit, civitate ad urbem Spiram* (ubi hodieque insignis in ejus honorem ecclesia collegiumque canonicorum exstat) *transferendum magno secum honore rediens decessit.*

Inde vero quod S. Guido, Pomposianus abbas, Guidoni Aretino persuaserit manere in suo monasterio, auctores *Annal. Camaldul.* t. II, p. 45, conjiciunt Guidonem Aretinum in suo juventutis flore Pomposiani monasterii disciplinæ non fuisse addictum: nec abhorrent ab ea opinione iidem scriptores, Guidonem nostrum illum ipsum fuisse monasterii Avellani abbatem, qui S. Petrum Damiani ad disciplinam monasticam susceperit, atque forte etiam aliquando, utpote, Domnizonis in Vita Mathildis testimonio, *monachus nec non eremita beatus*, in Camaldulensi eremo recens in patrio solo Aretino fundata latuerit. Ibi an. 1035. Guido frater *Petri venerabilis eremite jussione* dictavit, petiit et impetravit a Theobaldo episcopo Aretino, cui Guido *Micrologum* dedicavit, *donationem* que legitur apud *Mailillonium* t. IV *Annal. O. S. B.* p. 383, sed cum.